

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ „КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ТА ВИРАЗНЕ ЧИТАННЯ”

Вища освіта на сучасному етапі спрямована на становлення і розвиток особистості, яка оволодіває у процесі навчання певним видом професійної діяльності. В умовах економічної реформи підготовка спеціалістів потребує пошуку нових форм, методів і змісту навчання.

Аналіз педагогічної літератури засвідчує, що проблема професійної підготовки майбутнього фахівця і технології навчання були предметом дослідження багатьох учених (А.М. Алексюк, І.М. Богданова, А.М. Богуш, С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, З.Н. Курлянд, Г.О. Нагорна, І.П. Підласий, І.Ф. Прокопенко, М.І. Сметанський, М.М. Соддатенко, Р.І. Хмелюк та ін. (Україна); (В.П. Беспалько, О.Я. Савельєв, Н.Ф. Тализіна, А.В. Хуторской та ін. (Росія) тощо.

В останні роки увага вчених спрямована на використання в освітньому процесі інноваційних технологій. Що ж вкладається в поняття інноваційні технології, педагогічна інноватика?

Під педагогічною інноватикою розуміють „вчення про створення педагогічних нововведень, їх оцінку та засвоєння педагогічним співтовариством, використання та застосування їх на практиці” [3, с. 18].

Ключовим поняттям інноватики, за словами А.В. Хуторского, є інноваційний процес. За визначенням вченого, інноваційний процес можна розглядати в трьох основних аспектах: соціально-економічному, психолого-педагогічному та організаційно-управлінському. Саме від зазначені

аспекти впливають на умови, в яких відбуваються інноваційні процеси.

Становить інтерес запропонована А.В. Хуторським типологія педагогічних нововведень, що складається з 10 блоків. Кожний блок формується за окремою основою та диференціюється на власний набір підтипів. Педагогічні нововведення, за А.В. Хуторським, розподіляються за такими типами.

1. По відношенню до структурних елементів освітніх систем (нововведення в завданнях, змісті освіти і виховання, формах, методах, прийомах, технологіях навчання, засобах освіти та виховання, в системі діагностики, контролю, оцінки результатів).

2. По відношенню до особистісного становлення суб'єктів освіти (в галузі розвитку певних здібностей учнів та педагогів, в сфері розвитку їх знань, умінь, навичок, способів діяльності, компетентності).

3. По галузі педагогічного застосування (в навчальному процесі, в навчальному курсі, в освітній галузі, на рівні системи навчання, в управлінні освітою).

4. За типами взаємодії учасників педагогічного процесу (колективна освіта, групова, тьюторство, репетиторство, сімейне навчання).

5. За функціональними можливостями (нововведення – умови (забезпечують оновлення освітнього простору, соціокультурних умов), нововведення – продукти (педагогічні засоби, проекти, технології), управлінські нововведення (нові рішення в структурі систем і

управлінських процедурах, що забезпечують їх функціонування).

6. За засобами здійснення (планові, систематичні, періодичні, стихійні, спонтанні, випадкові).

7. За масштабістю розповсюдження (в діяльності одного педагога, методичного об'єднання педагогів, в школі, групі, регіоні, на міжнародному рівні тощо).

8. За соціально-педагогічною значущістю (в освітніх установах певного типу, для конкретних професійно-типологічних груп педагогів).

9. За обсягом новаторських дій (локальні, масові, глобальні).

10. За ступенем новоутворень, що передбачаються (коректуючи, модифікуючи, модернізуючи, радикальні тощо) [3, с 45].

Сутність технології модульного навчання полягає в тому, що студент має можливість самостійно працювати за індивідуальною навчальною програмою, що включає в себе програму дій, банк інформації та методичне керівництво. Функції педагога при цьому можуть варіюватись від інформаційно-контролюючої до консультативно-координуючої.

Як доводить практика використання ТМН (технології модульного навчання) в Росії, суттєвими характеристиками цієї технології є: свобода вибору місця, часу та темпу навчання; гнучкість у навчальних планах і програмах; невеликий обсяг модуля забезпечує миттєвий контроль та корекцію рівня засвоєння знань, умінь.

Основними інформаційними освітніми ресурсами, що забезпечують кожний модуль курсу „Культура мовлення та виразне читання” є учбово-методичні комплекси (УМК). Розглянемо структуру навчально-

методичних комплексів з курсу „Культура мовлення та виразне читання” детальніше.

Характеристика навчально-методичних комплексів, що подаються студенту: - робоча програма курсу; електронний підручник; вступні та модульні лекції, що виконані у вигляді слайд лекцій; тестові завдання з кожного модуля; основна та додаткова учбова література та інформаційно-довідкові матеріали (довідники, словники); методичні матеріали для організації самостійної роботи студентів (на паперових та електронних носіях); комплект слайдів, схем, таблиць до кожної лекції розрахований на користування у дворівневій бібліотеці (електронна бібліотека та паперові аналоги). План побудови навчально-методичного модуля з курсу „Культура мовлення та виразне читання” наведено нижче. В статті подано лише методичні матеріали, що розміщено на паперових носіях.

Модульний контроль з курсу „Культура мовлення та виразне читання”

Модульний контроль. Змістовий модуль №1

Тема 1. Предмет і завдання курсу культура мовлення та виразне читання

Семінарське заняття 1. Предмет та завдання курсу методики культури мовлення та виразного читання у дошкільному закладі. 2. Внесок мовознавців та лінгводидактів у розробку проблем культури мовлення та виразного читання. 3. Міжпредметні зв'язки з іншими методиками. 4. Аспектність культури мовлення та виразного читання

Практичні завдання до семінарського заняття Скласти анотації: а) на навчальні посібники: Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика. – К.: Вища шк., 2003. -311 с.; Грищенко

Т.Б. Українська мова та культура мовлення. –К.: Центр навчальної літератури, 2003. -536 с.

Запитання і завдання для самоконтролю

Завдання 1. Дайте відповідь на запитання: 1. Назвіть засоби спілкування людей. 2. Чому мову вважають найважливішим засобом спілкування? 3. Яку роль виконує мова в житті суспільства? 4. Назвіть науки про мову. 5. Назвіть міждисциплінарні науки. 6. Чому суспільство має берегти, плекати мову? 7. Поясніть різницю між читанням і виразним читанням?

Завдання 2. Назвіть причини низької мовленнєвої культури.

Завдання 3. Дайте визначення мовленнєвого етикету. На яких функціях базується мовленнєвий етикет?

Завдання 4. Складіть схему міжпредметних зв'язків методики „Виразного читання та основ культури мовлення” з іншими науками за тематичним принципом.

Завдання 5. Дайте відповіді на запитання: 1. В чому виявляється синтетичність виразного читання? 2. Розкрийте взаємозв'язок виразного читання та стилістики мовлення? 3. Курс „культура мовлення та виразне читання” тісно пов'язаний з конкретною граматиною. Якими оцінками ми оперуємо у граматиці, якими у культурі мовлення. Поясніть свою думку. Наведіть приклади.

Завдання 6. Підготуйте рекламний проект «Культура мовлення та виразне читання як предмет». Кожна група (4-5 чоловік) готує рекламу, визначає мету реклами, її адресата. Вид реклами. Мета гри – узагальнити знання з теми „Культура мовлення як навчальна дисципліна”. Підготовча робота. 1. Інформація викладача про особливості жанру реклами. 2. Аналіз зразків

різного типу реклами за критеріями (максимум інформації та цілеспрямованості при мінімумі слів; доступність та дієвість; лаконічність; оригінальність, неповторність). Ігровий етап: кожна група по черзі демонструє свою рекламу, інші аналізують її за вищезгаданими критеріями.

Завдання 7. Гра „Переключення уваги”. Вправа виконується протягом 15-20 хвилин в домашній обстановці. Увімкніть телевізор та розкрийте незнайому вам книгу (художню чи публіцистичну). Спробуйте одночасно читати книгу та дивитись телевізор. Прослідкуйте за собою: через який час ви будете відчувати себе втомленим? Спробуйте для себе відтворити те, що ви читали, та те що, дивилися по телевізору.

Завдання 8. Гра „На яку тварину я схожий?”. Вправа виконується вдома, перед дзеркалом. За набором карток (вовк, заєць, лев, лисиця, змія тощо), програйте за допомогою рухів поведінку тієї чи іншої тварини. Поведінка повинна бути максимально невимушеною, навіть смішною.

Завдання 9. Гра „Зоопарк”. Права виконується в групі та розрахована на повне внутрішнє розкріпачення. Кожний з учасників обирає тварину, птаха, рибу. Потім на протязі 2-3 хвилин всі повинні побути в ролі цієї тварини, повністю перейнявши його манеру рухів, звички, звуки. Про свій вибір неможливо розповідати вголос, треба намагатися зобразити цю тварину. Потім група обмінюється враженнями, відгадуючи, хто яку тварину зображував, та аналізують наскільки хто був розкутим, яким чином виплескував свої емоції.

Орієнтовні теми для полілогу: „Роль і місце вчення про словесну дію у формуванні основ виразного читання”; „Назвіть спільне і відмінне в роботі вихователя і артиста – читця”.

Завдання з педагогічної практики: 1. Складіть картотеку літератури з проблеми формування навичок виразного читання у дошкільників, яка є у дошкільному закладі; 2. Запишіть 2-3 види роботи (заняття, ігри, літературні ранки) з художньої літератури та виразного читання у дошкільному закладі. Зробіть письмовий аналіз. 3. Протягом тижня зробіть диктофонний запис мовлення вихователя. З'ясуйте, чи використовує вихователь у власному мовленні елементи індивідуального стилю.

Фактори, що визначають індивідуальний стиль мовлення: темп викладу; небагатослівність, або навпаки, ускладненість викладу додатковими подробицями; образність або сухувата логічність, словниковий запас. За яких умов виробляється індивідуальний стиль мовлення: постійна праця над собою (часто публічно усно чи писемно виступати, що вимагає праці з літературою, відповідно зі словом); поступове вироблення власної манери викладу, свого підходу до відбору й упорядкування фактів, своїх засобів впливу на аудиторію – свого індивідуального стилю; володіння голосом, інтонацією, жести і міміка гармонійні.

Робота з термінологічним словником

Виписати до особистого термінологічного словничка основні поняття за темою, користуючись літературознавчими словниками. Унормувати їх за алфавітним покажчиком.

Тема 2. Теоретичні засади культури мовлення та виразного читання

Семінарське заняття 1. Вчення К. Станіславського про словесну дію. Його сутність. 2. Лексичне значення слова. Значеннева та смислова

характеристика слова. 3. Шари української лексики. Стилистична диференціація української лексики. 4. Фігуральність українського мовлення. Тропи, їх характеристика.

Запитання і завдання для самоконтролю

Завдання 1. Необхідною умовою досягнення високої професійної підготовки, педагогічної техніки, майстерності педагога є оволодіння основами теорії і практики мистецтва слова, виразного читання. Для чого вихователю необхідно володіти майстерністю мовлення? Свою думку обґрунтуйте. Наведіть конкретні приклади.

Завдання 2. Дайте відповідь на запитання: 1. Чому читання (мовлення) є однією з необхідних умов удосконалення майстерності вихователя? 2. Що є спільного в роботі вихователя і артиста – читця? 3. Розкрийте місце виразного читання в дошкільному закладі? 4. Що повинен знати вихователь з основ теорії виразного читання? 5. Поясніть різницю між художнім читанням і виразним читанням.

Завдання 3. Лінгвістична гра „Метод словесних асоціацій”. Мета гри - тренінг довготривалої пам'яті. Перша група. Вибір словесних асоціацій не обмежується. Ведучий називає слово, студент відповідає асоціацією, що виникла в думці. Наприклад: телевізор – новий, кольоровий, працює, вимкнений. Друга група. Вибір словесних асоціацій обмежений: у відповідь на слово, що промовляє ведучий, необхідно в якості словесної асоціації використовувати тільки прикметник. Третя група. Вибір словесних асоціацій обмежений: у відповідь на слово, в якості словесної асоціації використовувати тільки дієслово.

Завдання 4. Підготувати

реферативну доповідь на тему „Збагачення словника дошкільників експресивною лексикою”. При підготовці доповіді послуговуватися першоджерелами з теми, та користуватися послугами електронної бібліотеки університету.

Завдання 5. Лінгвістична гра „Добери епітет”. Мета гри – розвиток творчої уяви (за методикою Д.Х.Вагапової). Методичний коментар: творча уява має три рівні : початковий (студенти називають готові, існуючі в природі матеріали і явища), середній (пропонують предмети та явища, що підлягають впливу людини), високий (заснований на образному сприйнятті і максимально відображують особисте, суб’єктивне відношення людини до явища, що називається)..

Хід гри: називають три слова: круглий, червоний, кислий. За п’ять хвилин треба назвати 5 та більше предметів та явищ, яким властиві всі три ознаки. Наприклад

Круглий	Червоний	Кислий
Помідори	Червоний м’яч, що облитий лимонним соком	Червона краватка, що викликає кислий настрій

Завдання з педагогічної практики:
1.Розробіть папку для батьків з теми „Книга в житті дитини”. 2. В якій віковій групі можна використати цю гру? 3 якою метою? Складіть програмовий зміст, до цієї гри.

Тема 3. Техніка мовлення як необхідна передумова словесної дії

Практичне заняття: 1. Техніка мовлення і техніка дихання. 2. Внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на дихання оратора. 3. Утворення голосу. Якісні характеристики голосу. 4.

Артикуляція голосних і приголосних звуків української мови.

Завдання до практичного заняття

Завдання 1. Підготуйте стислу реферативну бесіду-огляд про значення дихання для вихователя. При

підготовці реферату враховуйте основні вимоги до написання та презентації реферату.

Завдання 2. Розкрийте значення голосу для вихователя. Поясніть органічні та неорганічні мовні вади, причини їх виникнення та способи усунення. Наведіть конкретні приклади.

Завдання 3. Враховуючи поради щодо правильного дихання, підготуйте усний виступ (3-5 хвилин) та проведіть його презентацію серед студентів.

Поради щодо правильного дихання:
1. Слід обрати зручне місце і зручну позу. Краще говорити завжди стоячи, з трохи піднятою головою, розправивши плечі, тоді мовленнєві органи будуть вільними, не затисненими; 2. Вдихати і видихати повітря треба безшумно, не втягуючи і сопучи, так щоб слухачі не помічали дихання мовця, бо якісний звук утворюється тільки на спокійному струмені повітря;3.Вдихати повітря слід тільки через ніс, спокійно, вільно; Починати мовлення можна лише тоді, коли в легені набереться повітря стільки, що його вистачить на вимову певної структурно-логічної частини тексту, щоб не робити позачергового вдихання, яке може порушити плавність і ритм мовлення; 4.Щоб не втратити темпу мовлення, треба використовувати природні зупинки (паузи) між блоками тексту для добирання повітря в легені; 5. Мовець має орієнтуватись, яка сила звучання йому потрібна, щоб набрати відповідну кількість повітря; 6. Ніколи не треба говорити на крайній межі сили свого

голосу, особливо на початку промови. Бажано обрати середній рівень, щоб за потребою можна було підняти силу голосу чи знизити.

Завдання 4. Прослухайте свої зв'язні висловлювання, що записані на диктофон чи магнітофон та зробіть самоаналіз техніки мовлення за такими параметрами: вміння дихати при говорінні; діапазон голосу; висота голосу; тембр голосу; дикція.

Завдання 5. Вправа на розвиток злету голосу.

Гра проводиться за підгрупами. Студенти розбиваються на пари. Кожна пара стає в різних кутах аудиторії на відстані 7-10 метрів одна від одної. Розмовляйте один з одним на будь-яку тему, передаючи „вольовий посил”, але так, щоб в сусідній кімнаті чи в коридорі вас не було чути.

Завдання 6. Доберіть текст для читання вголос: ознайомтесь з його змістом, розставте зупинки для вдиху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галыгин А.Н., Кечиев Л.Н. Тестирование через Интернет. Внешкольник. – 2002. – № 4, – С. 28.

2. Кечиев Л.Н., Путилов Г.П. Методы и средства построения образовательного портала технического вуза. Открытое

Прочитайте твір з урахуванням правил дихання.

Навчально-методичний модуль з виразного читання складається з таких структурних елементів: інформаційний блок, в якому міститься теоретичний матеріал, що підлягає вивченню, структурований на навчальні елементи та методичні вказівки його засвоєння; виконавчий блок, що містить банк типових, комплексних завдань, опис практичних завдань, методичні рекомендації; контролюючий блок, що містить контрольні тести і завдання різних рівнів складності; методичний блок з рекомендаціями для самостійної роботи студентів.

Отже, структурування курсу „Культура мовлення та виразне читання” за навчально-методичними модулями забезпечує краще засвоєння навчального матеріалу та евристично-конструктивний підхід до викладання лекційного матеріалу.

образование. – 2002. – № 2, – С. 34-42.

3. Хуторской А.В. Педагогическая инноватика: методология, теория и практика. – М., 2005. – 222 с.

Подано до редакції 22.01.07

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются проблемы использования инновационных технологий в процессе преподавания учебных

курсов. Рассматриваются также вопросы использования электронного учебника, его преимущества, особенности построения.

SUMMARY

The article deals with the problems of forming lexical skills which are considered a component of speech skills. The essence of lexical skills and effectiveness of forming foreign language lexical skills are analyzed in the article.